

HISTÒRIA DE L'ART

Jaume Nuet Ribé (1872-1936), segon Comte de Torregrossa

Felip Gallart Fernández
Centre d'Estudis Comarcals
del Segrià / Centre de
Recerques del Pla d'Urgell
Mascançà

pàg. 74-83

Vicent Lladonosa Giró
Centre d'Estudis Comarcals
del Segrià / Centre de
Recerques del Pla d'Urgell
Mascançà

RESUM

L'1 de març de 1902 moria a Lleida, sense descendència, el primer Comte de Torregrossa, Jaume Nuet Minguell, a l'edat de 73 anys. El 26 de juny de 1903 el rei Alfons XIII concedia el títol de segon comte de Torregrossa al Jaume Nuet Ribé. Aquest article és una aproximació a la breu història d'aquest comtat centrada, especialment, en la figura del seu segon i darrer representant.

PARAULES CLAU

Comtat de Torregrossa, Jaume Nuet Ribé, Alcarràs, Lekeitio, Donostia, Zita de Borbó-Parma, Adela Hidalgo Soriano, Carlos Salinas de Gaminde.

ABSTRACT

On March 1, 1902, the first Count of Torregrossa, Jaume Nuet Minguell, died at Lleida, without descendants, at the age of 73. On June 26, 1903, King Alfonso XIII granted the title of second Count of Torregrossa to Jaume Nuet Ribé. This article is an approach to the brief history of this county centered, especially, in the figure of its second and last representative.

KEYWORDS

County of Torregrossa, Jaume Nuet Ribé, Alcarràs, Lekeitio, Donostia, Zita of Bourbon-Parma, Adela Hidalgo Soriano, Carlos Salinas de Gaminde.

EL COMTAT DE TORREGROSSA¹ NAIXEMENT

Adscrits a les files del progressisme liberal, a l'època del rei Amadeu I segons Josep Lladonosa (LLADONOSA 1991: 763-764) els Nuet-Minguell eren la família més influent de Lleida i Jaume Nuet esdevenia el vertader àrbitre de la política a la Paeria, i el seu germà, Casimir, a la Diputació i al nou Govern Civil. Aquells eren anys molt bons per als Nuet-Minguell. El 23 de setembre de 1871 Amadeu I visitava Lleida i s'allotjava a la casa del carrer Sant Antoni, núm. 19, del matrimoni Jaume Nuet i Eloïsa de Gaminde. Aquella visita va suposar l'exteriorització del poder i la magnificència dels Nuet. Segurament va ser durant aquesta visita que es va tancar el préstec² dels Nuet-Gaminde a l'Estat espanyol per la llavors astronòmica xifra de 51.500.000 francs. Pocs dies després de la visita del rei Amadeu I, Jaume Nuet Minguell era nomenat Comte de Torregrossa³.

Jaume Nuet Minguell i Eloïsa de Gaminde i de Gaminde, Comtes de Torregrossa, van formar una de les famílies més influents i benestants de Lleida. Jaume Nuet Minguell era un dels seus més grans terratinents. Tenia finques a Alcarràs, Torregrossa, els Alamús, Vencilló, Vilanova de la Barca, Margalef, Torres de Navas i Lleida, així com cases, pisos, torres i magatzems repartits per aquestes i altres localitats com Madrid i Lekeitio. Amb el matrimoni amb la vídua Eloïsa de Gaminde i de Gaminde, Jaume Nuet Minguell va veure incrementada enormement la seva fortuna. Eloïsa de Gaminde (PAN-MONTOJO 2009: 69) era descendent d'una important família de comerciants de llana. Era filla de Víctor Luis de Gaminde Mazarredo, fundador del diari liberal progressista *El Vizcaíno Originario* i després alt funcionari de l'administració foral de Biscaia. A la primera meitat del segle XIX la família Gaminde-Mazarredo figurava entre els primers llinatges i fortunes de Bilbao. Eloïsa de Gaminde va quedar-se vídua del banquer José Luis Abaroa Uribarren (GONZALO 2016: 111), de qui va heretar la casa palau de Lekeitio. En casar-se amb Jaume Nuet Minguell, l'Eloïsa gaudia de la casa palau de Lekeitio, d'una immensa fortuna i d'altres béns, propietats i immobles. Els Comtes de Torregrossa tenien també habitatges a Madrid, concretament al carrer Ferraz i al passeig Rosales.

En aquest context d'esplendor Jaume Nuet Ribé va néixer a Lleida el 2 de juny de 1872.⁴ El seu oncle i primer Comte de Torregrossa, juntament amb la seva esposa, la primera Comtessa, Eloïsa de Gaminde i de Gaminde, li van fer de padrins de bateig⁵ a la catedral Nova de Lleida. Sempre van mostrar una gran predilecció per ell.

Jaume Nuet Ribé era fill de Casimir Nuet Minguell i de la seva primera esposa, Enriqueta Ribé Andreu, i era el més petit de cinc germans.⁶ Vivien al carrer Correu Vell, núm. 4, pis 2n., de Lleida. Al moment de néixer Jaume Nuet Ribé, el seu pare, Casimir Nuet, era governador civil de la província de Lleida. Adscrit a les files del progressisme liberal, Casimir Nuet va ser un polític molt rellevant. A més de governador civil de Lleida, va arribar a ser alcalde i president de la Diputació de Lleida i governador civil de Zamora i de Terol.

INFANTESA I JOVENTUT

El 21 de maig de 1874, quan el Jaume Nuet Ribé encara no tenia dos anys, la seva mare⁷ va morir a Lleida. El seu pare el 29 de desembre de 1877 es va casar⁸ en segones núpcies amb la Maria del Rosario Gaminde Torres,⁹ amb la qual no va tenir descendència.

D'ideologia liberal-progressista, els Nuet-Minguell s'havien compromès estretament amb els diferents governs del Sexenni Democràtic que havien desterrat la reina Isabel II, sobretot amb el govern provisional del general Prim i amb el regnat d'Amadeu. Però al febrer de 1873 Amadeu I abdicava i donava pas a la I República, que encara no duraria un any i el 3 de gener de 1874 el general Pavia dissolia les Corts i finia la República. L'Estat espanyol vivia un moment de gran inestabilitat. Els germans Jaume i Casimir Nuet Minguell havien jugat fort a favor de la Revolució d'Octubre de 1868. El matrimoni Jaume Nuet i Eloïsa de Gaminde el mateix 3 de gener de 1874 van donar poders a Pascual Abaroa Uribarren,

¹ La major part de la documentació utilitzada en aquest article ha estat extreta dels estudis documentals de Vicent Lladonosa Giró, publicats a la sèrie *Petites Històries de Torregrossa*, nùms. 27, 28, 29 i 30 (2010 i 2011), amb el títol *Els comtes de Torregrossa* (I, II, III i IV), i també *La decadència del comtat de Torregrossa*, publicada l'any 2017 (tots autoedició de l'autor).

² Arxiu Històric de Lleida (AHL), Notari Ramon Codina Canut. Any 1874. Vol. 225. Escripura 2.

³ Archivo del Ministerio de Gracia y Justicia, núm. 2518, lligall 264-4: «Títulos y grandezas de España», Conde de Torregrossa.

⁴ Registre Civil de Lleida, vol. naixements 1, núm. 92, secció 1a.

⁵ Arxiu Capitular de Lleida, vol. baptismes de 1872, fol. 70, núm. 67.

⁶ Genealogia inclosa a *Els comtes de Torregrossa*, vol. I (LLADONOSA 2010-11).

⁷ Registre Civil de Lleida, vol. defuncions 4, núm. 321, secció 3a.

⁸ Registre Civil de Lleida, vol. matrimonis 7, núm. 4, secció 2a.

⁹ Filla de Mariano Gaminde Mazarredo, germà del pare de la primera comtessa, Eloïsa de Gaminde i de Gaminde.

germà del primer marit de la comtessa, i a d'altres banquers, perquè reclamessin a l'Estat espanyol la quantitat prestada de 51.500.000 francs en vint anualitats de 2.575.000 francs que la comtessa, *la poderdante*, li havia deixat. El document es va fer a la notaria de Ramon Codina i Canut de Lleida.¹⁰ No sabem la resposta de l'estat, però el que és evident és que els germans Jaume i Casimir Nuet Minguell no van ser represaliats i van continuar fent la seva vida a l'Estat espanyol. I no solament això, també van seguir essent figures rellevants de la política. Així, Casimir Nuet va ser qui va dissoldre la corporació municipal republicana de Lleida (LLADONOSA *et al.* 2003: 365-366) i qui va arribar a ser governador civil de la província i president de la seva Diputació. El 8 de febrer de 1874, durant la presidència del Casimir, Jaume Nuet va ser nomenat diputat interí. En data d'1 d'abril de 1874 Jaume Nuet va esdevenir president d'aquesta institució¹¹ i el Casimir va cessar de la corporació provincial per assumir el càrrec de governador civil de Zamora.¹² (Fig. 1).

Fig. 1. Jaume Nuet Minguell, primer comte de Torregrossa / Arxiu Manu Urgatetxea.

El pronunciament del general Martínez Campos del 29 de desembre de 1874 va donar pas a la Restauració borbònica de Cánovas del Castillo en la persona d'Alfons XII. Això no va impedir que el novembre de 1875 Jaume Nuet Minguell encapçalés una comissió del partit Constitucional de Sagasta per felicitar el rei Alfons XII per l'acabament de la tercera Guerra Carlina.¹³

El 19 d'octubre de 1884 el jove Jaume Nuet Ribé va aprovar els exàmens d'ingrés a l'Institut de Lleida i el 15 de juny de 1889 va

obtenir el grau de batxiller. Entre els anys 1889 i 1893 va cursar la carrera de Dret a Barcelona, on el 2 de febrer d'aquell any va morir el seu pare¹⁴ al Passeig de Gràcia, núm. 41, quan el Jaume Nuet Ribé tenia 21 anys. Dels seus cinc fills només en restava Jaume Nuet Ribé i, per tant, es convertia en l'únic hereu de la família. El curs 1893-1894 Jaume Nuet Ribé va seguir la mateixa carrera a Saragossa i el curs 1894-1895 va tornar a la Universitat de Barcelona, on va seguir fins al curs 1901-1902 sense acabar la carrera. Van ser, per tant, tretze anys infructuosos pel que fa als estudis universitaris.¹⁵ (Fig. 2).

Fig. 2. Grup als jardins del Palau Uribarren. El 22 és Jaume Nuet Minguell, primer comte de Torregrossa. El 34 és Jaume Nuet Ribé, segon comte de Torregrossa / Arxiu Ajuntament de Lekeitio.

LA MORT I L'HERÈNCIA DEL PRIMER COMTE DE TORREGROSSA

El 2 de juliol de 1896, a l'edat 63 anys, moria a Lekeitio Josep Antoni Nuet Minguell, germà segon del Comte de Torregrossa. Moria solter, però amb dues filles naturals. Com que havia mort sense haver fet testament, segons acta del judici *ab intestato*,¹⁶ la seva herència va ser repartida entre els seus germans més propers que encara restaven vius: Jaume i Enric.

L'1 de març de 1902, a l'edat de 73 anys, va morir a Lleida Jaume Nuet Minguell,¹⁷ primer Comte de Torregrossa. Era vidu, ja que la seva esposa, Eloisa de Gaminde,¹⁸ havia mort el 27 de gener de 1895. El

¹⁰ Arxiu Històric de Lleida, Notari Ramon Codina Canut, any 1874, vol. 225, escriptura 2.

¹¹ Llibre d'actes de la Diputació de Lleida, any 1874.

¹² *Ibidem*.

¹³ *La Iberia*, 11 de novembre de 1875.

¹⁴ Registre Civil de Barcelona, vol. defuncions Gràcia, any 1893, fol. 353. Partida 185, secció 3a.

¹⁵ Arxiu de la Universitat de Barcelona, expedient acadèmic de Jaume Nuet Ribé.

¹⁶ Documentació que consta a l'Arxiu del Ministeri de Justícia referent a la successió del títol de Comte de Torregrossa.

¹⁷ AML, Fons Municipal, Llibre de registre de defuncions, anys 1900-1903, reg. 17563, núm. 135.

¹⁸ Registre Civil de Lleida, vol. defuncions 13, núm. 8, secció 3a.

primer Comte de Torregrossa va fer testament a Lleida en data d'1 de febrer de 1896.¹⁹ Al seu germà segon, Josep Antoni Nuet Minguell, li deixava les terres de la Torre de Navas i d'Alcarràs. Al seu nebot, Enric Nuet i Montestruc, fill del seu germà petit, Enric Nuet Minguell, li deixava les finques de Torregrossa i Vencilló, Margalef, Vilanova de la Barca i Lleida (excepte la Torres Navas i les seves finques). La resta de béns —no especifica quins— els deixava al seu nebot, Jaume Nuet Ribé, fill del Casimir, el seu germà tercer, nomenant-lo hereu. Aquest testament es va fer només uns mesos abans que Josep Antoni Nuet Minguell²⁰ morís sense fer testament (*abintestato*). En el testament es veu la predilecció del comte pel seu nebot, al qual nomena hereu i per tant mostra la clara voluntat del testador d'atribuir al nebot la condició de successor en tot el seu dret i en una quota del seu patrimoni. Als trenta anys Jaume Nuet Ribé deixava definitivament els estudis i es dedicava a administrar i a viure de l'immens patrimoni que havia rebut dels seus pares i dels seus oncles.

SEGON COMTE DE TORREGROSSA²¹

Sense descendents directes, a la mort del Jaume Nuet Minguell, el títol de Comte de Torregrossa restava vacant i el Jaume Nuet Ribé se'l va disputar amb el seu oncle Enric Nuet Minguell.

En data de 21 d'octubre de 1902, Jaume Nuet Minguell va demanar que li expedissin carta de successió amb el títol de Comte de Torregrossa, ja que creia que era l'hereu i successor legítim i per això aportava, entre altres documents, el testament del Comte de Torregrossa, la certificació de defunció de Josep Antoni Nuet Minguell amb la certificació d'*abintestato*,²² la declaració d'*abintestato* i la declaració d'hereu a favor d'ell.

L'Enric Nuet Minguell, germà petit del primer comte, redactava els papers el 2 de gener de 1903 i eren segellats a Gràcia i Justícia el 17 de març del mateix any. L'Enric al·legava que en morir el seu germà sense fills ni successors legítims; ell era el parent col·lateral més proper, en ser l'únic germà que restava viu.

Finalment, l'11 de març de 1903, sis dies abans de l'entrada de la sol·licitud del seu oncle, Jaume Nuet Ribé rebia el títol de Comte de Torregrossa. El 26 de juny de 1903 el rei Alfons XIII acreditava Jaume Nuet Ribé com a segon Comte de Torregrossa. Curiosament el rei ho feia navegant per les aigües de Cartagena a bord del seu iot La Giralda. La comunicació deia així:

Don Alfonso XIII por la gracia de Dios y la Constitución Rey de España.

A Vos Don Jaime Nuet y Ribé: Ya sabéis que por resolución de tres de Enero último tuve a bien disponer que previo pago del impuesto especial correspondiente a las sucesiones transversales y demás derechos establecidos se os espediera Real carta de sucesión en el título de Conde de Torregrosa por fallecimiento de vuestro tío Don Jaime Nuet y Minguell y mediante que habéis satisfecho el impuesto especial correspondiente, según resulta de certificación librada por la Intervención de Hacienda de la provincia de Lérida con fecha once de Marzo próximo pasado y los derechos de imposición del Sello Real, he resuelto expedir el presente Real despacho, por el cual es mi voluntad que vos el referido D. Jaime Nuet y Ribé podáis usar y uséis el Título de Conde de Torregrosa y que desde ahora en adelante con él os podáis llamar y titular.

En su consecuencia encargo a Mis amados Hermanos los Príncipes de Asturias y mando a los Infantes, Prelados, Grandes y Títulos del Reino, Comendadores de las Órdenes Militares, Generales y Jefes del Ejército y Armada, Presidentes y Magistrados del Tribunal Supremo y de las Audiencias, Gobernadores de las Provincias, Jueces, Alcaldes, Ayuntamientos y demás Autoridades, Corporaciones y personas particulares a quienes corresponda, que os reciban y tengan por tal Conde de Torregrosa como Yo desde ahora nombro y titulo, os guarden y hagan guardar todas las honras, preeminencias y prerrogativas que gozan y deben disfrutar los demás títulos del Reino así por derecho y leyes del mismo como por usos y costumbres, tan cumplidamente que no os falte cosa alguna, sin que para la perpetuidad de esta gracia sea necesario otro mandato, cédula ni licencia; pero con declaración de que cada uno de vuestros sucesores en el mencionado Título para hacer uso de él queda obligado a obtener previamente carta de sucesión dentro del término señalado y en la forma establecida o que se estableciere.

Dado en [en blanc] a 26 de Junio de mil novecientos tres. Minuta = Aguas de Cartagena, a bordo del aviso «Giralda» = V.M. expide Real Carta de sucesión en el Título de Conde de Torregrosa, a favor de Don Jaime Nuet y Ribé por fallecimiento de su tío Don Jaime Nuet y Minguell = Rúbrica = Fdo = Rúbrica²³

¹⁹ Document facilitat per Manuel Ugartetxea, descendent de la família de Carlos Salinas de Gaminde.

²⁰ Registre Civil de Lekeitio (Biscaia), vol. defuncions, any 1896, núm. 157, secció 3a. Cal remarcar que en morir el testador (el primer comte) ja feia cinc anys i mig que havia mort el seu germà: Josep Antoni Nuet Minguell.

²¹ Tots els documents d'aquest apartat consten a l'Arxiu del Ministeri de Justícia referent a la successió del títol de Comte de Torregrossa.

²² Procediment judicial sobre l'adjudicació de béns de la persona que ha mort sense deixar testament.

²³ Archivo del Ministerio de Gracia y Justicia, núm. 2518, lligall 264-4: «Títulos y grandezas de España», Conde de Torregrosa.

VIDA DE NOBLE

Amb el títol en propietat, no sabem gran cosa de la vida del segon Comte de Torregrossa més enllà del que ens diuen algunes notes de premsa. Així per la revista *La construcción moderna*²⁴ sabem que a l'abril de 1904 es va fer construir una quadra cotxera al seu habitatge del passeig Rosales de Madrid. El 12 de gener de 1905 uns desconeguts van entrar per la cuina que estava als baixos i li van robar deu vestits d'home i uns quants de dona i gran quantitat de roba blanca, tot plegat per un valor de sis mil pessetes. A la notícia es diu que era a l'hotel del Comte de Torregrossa, situat al carrer Rosales, núm. 28, de Madrid, on hi vivia.²⁵ Al diari *La Época* del 12 d'agost de 1905 s'explicava l'accident que el comte va tenir camí de Bilbao quan les dues egües que conduïen el seu cotxe es van espantar al pas d'un automòbil i es van llençar contra el vehicle. A conseqüència del xoc les dues mules van resultar mortes i el conductor del carro amb commoció cerebral. El Comte de Torregrossa va resultar il·lès. L'11 de febrer de 1907 el diari *El Imparcial* informava de la reunió al teatre Eslava de catalans residents a Madrid per crear un centre regional català. Segons el diari, «el futuro Centro sería el más catalán de los españoles y el más español de los catalanes». El Comte de Torregrossa constava com un dels seus vicepresidents. L'any 1909 a la *Guía Oficial de España*²⁶ el comte constava com a vicepresident segon de les cambres agrícoles de la província de Lleida. (Fig. 3).

Fig. 3. Jaume Nuet Ribé, segon comte de Torregrossa / Arxiu Manu Urgatetxea

EL PALAU DE LEKEITIO I LA PRINCESA ZITA

Entre les moltes propietats que va heretar Jaume Nuet Ribé hi havia la del palau d'Uribarren, més conegut com a palau de Lekeitio. Era una magnífica edificació situada al davant mateix

de la platja de Lekeitio (Biscaia) i que l'any 1861 havia heretat la seva tia Eloísa de Gaminde. Des que l'any 1867 la reina Isabel hi anava a estiu, s'havia convertit en un punt de reunió de l'alta societat espanyola i, juntament amb Zarauz i Donostia, situava Lekeitio com un dels punts turístics més selectes de tot l'Estat espanyol. En un article del *Diario Oficial de Avisos de Madrid*²⁷ el palau de Lekeitio es descrivia d'aquesta manera:

Lo que a primera vista se destaca es el palacio de los condes de Torregrossa, suntuosa morada, verdadera joya de riqueza y elegancia. Detallar su magnificencia sería tarea larga y difícil: sus salones están lujosamente decorados y el confort y buen gusto que tan bien armonizan, hacen de esta deliciosa mansión un verdadero paraíso. Los inmensos jardines bañados por las olas del mar, con sus cajas de naranjos, de granados, de mirlos, de adelfas, las magnolias y el azahar, confundiendo con profusión, embalsaman el aire e invitan, más que a la admiración, a la melancolía.

En aquest palau va ser on l'any 1868 la reina Isabel II va rebre la notícia de la batalla d'Aldecoa (DUO 2000: 309-319). Des d'allí la reina va marxar a Donostia i d'allí a França per fixar la seva residència a París, on es va exiliar (LARA MARTÍNEZ 2006: 13).

El palau fou portada de les revistes del cor de l'època, ja que a l'agost del 1922 s'hi va instal·lar amb els seus fills qui fou la darrera emperadriu i reina consort d'Àustria-Hongria: Zita de Borbó i Parma. L'any 1911 Zita es va casar amb l'arxiduc Carles d'Habsburg, qui va accedir al tron l'any 1916. Després de la I Guerra Mundial, amb la separació d'Àustria i Hongria, els Habsburg van ser deposats. Carles i Zita i els seus fills van haver de marxar a l'exili, primer a Suïssa, després a Madeira. A la mort de l'arxiduc Carles, el rei espanyol Alfons XII va acollir Zita, que estava en estat, i els seus set fills. Primer van viure al palau del Pardo de Madrid fins que, per fugir del clima de la capital espanyola, els van allotjar al palau de Lekeitio, on en el seu moment ja hi havia estiuat la reina Isabel II. La premsa de l'època en va fer gran difusió de com aquell agost de 1922 la princesa Zita i els seus fills s'instal·laven al palau.²⁸ Davant de la pressió dels veïns²⁹ i de l'ajuntament de Lekeitio, Jaume Nuet Ribé va haver de vendre el palau a l'ajuntament de Lekeitio per 550.000 pessetes, que es van recaptar mitjançant una subscripció popular i la col·laboració reial (FERNÁNDEZ BARBADILLO

²⁴ *La construcción moderna*, 30 d'abril, 31 de maig i 15 de juny de 1904.

²⁵ *El Globo*, 14 de gener de 1905, p. 3, i *El Imparcial*, 14 de gener de 1905, p. 3.

²⁶ *Guía Oficial de España*, 1909, p. 763.

²⁷ *Diario Oficial de Avisos de Madrid*, 13 d'agost de 1880.

²⁸ *El Sol*, 9 i 18 d'agost i 11 d'octubre de 1922; *La Época*, 9 i 18 d'agost de 1922; *La Voz*, 9 i 17 d'agost de 1922; *Mundo gráfico*, 23 d'agost de 1922, entre altres diaris de l'època.

²⁹ *La Época*, 8 de maig de 1923.

2011); altres fonts parlen de 500.000 pessetes.³⁰ La princesa Zita i els seus fills van viure en aquell palau fins que el 14 d'octubre de 1929 es van traslladar a Bèlgica. Durant aquells set anys el palau de Lekeitio va ser palau aristocràtic i centre d'estiueig de la família reial espanyola, que aprofitava els estius per visitar Zita i els seus fills. Després el palau fou abandonat durant molts anys. Sobre les seves runes actualment hi ha instal·lat l'hotel Aisia Lekeitio.

LA DICTADURA DE PRIMO DE RIVERA

Durant la Dictadura de Primo de Rivera, Jaume Nuet Ribé va continuar fent vida de noble desvagat entre Madrid, Alcarràs i, sobretot, Donostia. Era en aquesta darrera ciutat on sembla que hi residia d'una forma més o menys continuada. Així, l'any 1927 el veiem nomenat pel governador civil per cobrir les vacants de conseller de l'ajuntament de Donostia³¹ o bé a la mateixa ciutat en una reunió, amb altres forces vives, per obrir el Casino,³² o a les festes de la Setmana Basca³³ en l'*aurresku* d'honor acompanyant la Reina Cristina, la Marquesa de Fontanar, el Duc de Sotomayor, l'ajuntament, la majoria de consellers i el més florit de la societat donostiarra. Un any després el trobem en recepcions d'honor al ministeri de Foment juntament amb el Comte de Güell, el Marquès de Comillas o el governador de Múrcia³⁴ o a l'homenatge nacional al Marquès d'Estella³⁵ o en una menja extraordinària regalant cigarretes als penats.

CASA NOVA I MATRIMONI

Ja en plena II República, l'any 1933 Jaume Nuet Ribé va fer construir una casa a l'avinguda de Navarra, avui d'Ategorrieta, núm. 27, de Donostia, que va batejar amb el nom de Villa Torregrosa. La va planejar Francisco Urkola (GURPEGUI 2007), arquitecte de gran prestigi per haver projectat o treballat en obres tan rellevants com la plaça de toros del Chofre, el teatre Victòria Eugènia, l'hotel Maria Cristina, així com en diferents habitatges de la classe més benestant de la societat donostiarra. Villa Torregrosa era un habitatge unifamiliar construït amb estructura de formigó, revestiment de totxo i coberta feta amb fusta, seguint el sistema constructiu tradicional. Evocava els grans caserius bascos, però

amb elements de tendència racionalista. En una cantonada i com a únic element decoratiu destacava l'escut nobiliari dels Torregrosa fet en pedra (GARCÍA-VELILLA 2015).

Als 62 anys i amb la casa recent construïda, Jaume Nuet Ribé deixava la solteria i el 27 d'octubre de 1934 es casava³⁶ amb Gregoria Hidalgo Soriano, de 53 anys. Ho van fer a Lekeitio per cerimònia civil. La Gregoria³⁷ havia nascut l'11 de març de 1880 al poble de Moros (Saragossa) i era filla de l'Enrique, de professió llaurador, i de la Maria Pilar. En posteriors documents es farà dir Gregoria Adela o només Adela; no en sabem el motiu. Per casament esdevenia segona Comtessa de Torregrosa. (Fig. 4).

Fig. 4. Villa Torregrosa a Donostia / Font: arquitecturadonostiarra.blogspot.com.es

LA GUERRA CIVIL I LA MORT DEL SEGON COMTE

Poc en va poder gaudir el comte de la nova casa. El 18 de juliol de 1936 es produïa el cop d'estat militar i esclatava la Guerra Civil espanyola. A Donostia les tropes de guarnició es van sublevar, però l'aixecament militar va ser aixafat per les milícies socialistes, anarquistes i per la Guàrdia Civil. Els carrers van ser dominats per milicians anarquistes i socialistes que detenien i afusellaven catòlics i conservadors, amb matances a les presons d'Ondarreta, sense que les milícies nacionalistes poguessin impedir els excessos revolucionaris. És en aquest context que es produeix la mort del segon comte. Va ser a la Villa Torregrosa a dos quarts d'11 de la nit del 19 de juliol de 1936,³⁸ un dia després d'esclatar la Guerra Civil espanyola; tenia

³⁰ *La Época*, 8 de maig de 1923, p. 1.

³¹ *La Nación*, 5 d'abril de 1927, p. 2.

³² *La Nación*, 1 d'agost de 1927, p. 14.

³³ *La Época*, 20 de setembre de 1927, p. 4.

³⁴ *La Época*, 7 de maig de 1928, p. 4.

³⁵ *La Nación*, 7 de juliol de 1928, p. 4.

³⁶ Registre civil de Lekeitio (Biscaia), vol. matrimonis 9, p. 41, secció 2a.

³⁷ Registre Civil de Moros (Saragossa), vol. naixements 1, núm. 92, secció 1a.

³⁸ Registre Civil de Donostia, vol. defuncions 105, fol. 206, núm. 590, secció 3a.

64 anys. Informacions sense documentar deien que aquell dia Jaume Nuet estava sopant quan la criada li va anunciar que a la porta l'esperaven uns milicians. En saber això el comte va patir un atac de cor fulminant. Al certificat de defunció hi deia que no havia testat, però en documents posteriors sabem que el 28 de gener de 1936³⁹ ho havia fet en favor de la seva esposa instituint-la hereva universal de tots els seus béns. Va ser enterrat al cementiri de Donostia.

Les tropes rebels van entrar a Donostia el 13 de setembre de 1936 i la ciutat es convertia en refugi de molts catalans que fugien per passar-se a la zona nacional. A Catalunya el cop d'estat va fracassar i la guerra va seguir amb tota la seva virulència. Els comitès dels partits i sindicats obrers van controlar els elements essencials de l'economia. A les poblacions catalanes es van establir comitès revolucionaris que substituïren els ajuntaments amb confiscació de béns, col·lectivitzacions i ocupacions d'habitatges i locals de conservadors i de gent de dreta. A Alcarràs el 19 de juliol de 1936, el mateix dia que moria el segon Comte de Torregrossa, la Col·lectivitat de Treballadors d'Alcarràs s'apoderava d'algunes de les seves propietats:⁴⁰

Una finca rústica, regadiu, situada a aquest terme municipal i partida Corral Nou, d'extensió superficial aproximada unes tres hectàries: afronta a Sol ixent amb camí; a Migdia amb terres de Calixto Vilaplana i Joaquim Castells mitjançant braçal; a Ponent amb camí; a Nord amb camí dels arriers.

Un corral tancat amb parets, situat al carrer de la Pilota, d'aquest poble, d'extensió superficial 260 metres quadrats, que afronta per la Dreta amb Josep Castells; Esquerra amb ex-Comte de Torregrossa; per Davant amb el carrer de la Pilota i per detrás amb l'ex-Comte.

Un corral clos i era de trillar situat a la partida Eral de Dalt, d'aquest terme municipal, d'extensió superficial 365 metres quadrats; que afronta per la Dreta, Esquerra i Davant amb terres Comunal i per Darrera amb camí i corral del propi ex-comte de Torregrossa.

Un corral i trull adherit al mateix situat al carrer del calvari, ara carrer de B. Durruti, d'aquesta localitat, d'extensió superficial 216,80 metres quadrats; que afronta per la Dreta amb Josep Ribes; per l'Esquerra amb Josep Garcia; pel Davant amb carrer de B. Durruti i pel Darrera amb comunal.

El representant de la Col·lectivitat ho justificava dient:

En complement el paragraf (c) de l'article primer del Decret del 12 de gener del 1937, fem constar que necessitem els béns esmentats i ens són els mateixos imprescindibles, ja que els tenim destinats a satisfer les necessitats de la Col·lectivitat de treballadors del camp que represento.

I també pels antecedents dretans del comte:

Els béns esmentats anteriorment eren propietat de Jaume Nuet, ex-Comte de Torregrossa, respecte del qual concorren les següents circumstàncies: Que la seva conducta anterior al dinou de juliol era francament reaccionària i destacat element de dreta, cacic i explotador de llurs treballadors i arrendataris, per qual concepte se'l suposa en concomitència amb l'aixecament militar feixista.

EL PROBLEMA DELS PANTEONS

El segon comte de Torregrossa volia ser enterrat⁴¹ a Lleida al costat dels seus, però degut a les circumstàncies de la guerra, la seva vídua, l'Adela Hidalgo, l'havia hagut d'enterrar a Donostia. Per complir la voluntat del seu home, un cop acabada la Guerra Civil la segona Comtessa de Torregrossa es va plantejar de traslladar el cos del seu home a Lleida, per ser-hi sebollit definitivament, però es va trobar amb el problema que no tenia cap lloc on enterrar-lo, ja que el panteó núm. 19 del departament de Sant Anastasi del cementiri de Lleida, que havia estat de la família del segon comte, ara era propietat de la Comunitat de les Religioses Filles de Sant Josep de Lleida, ja que els hi havia legat la Laura Montestruc Rubio, vídua de l'Enric Nuet Minguell, que havia mort a Lleida el 15 d'agost de 1935.⁴² Recordem que l'Enric Nuet Minguell era l'oncle del segon Comte de Torregrossa, amb qui s'havia disputat el títol nobiliari. El repartiment de l'herència del primer comte i la concessió del títol els van enemistar profundament. Aquesta animositat va motivar que entre els anys 1911-12 l'Enric Nuet Minguell construís un nou panteó d'estil modernista, obra de l'arquitecte Francesc de Paula Morera i Gatell, per enterrar-hi el seu fill Enric Nuet Montestruc,⁴³ que havia mort a Lleida el 17 de març de 1910 al 24 anys d'edat, i a altres membres de la família,⁴⁴ als quals va traslladar des del panteó núm. 19 on eren sebollits.

³⁹ Així consta en un document de l'Arxiu Municipal de Lleida que forma part dels expedients 481/1941 i 716/1943 de traspàs de propietat del panteó núm. 19 del cementiri de Lleida a favor de Gregoria Adela Hidalgo Soriano, 1941-1942.

⁴⁰ Arxiu Nacional de Catalunya 1-0001 Generalitat de Catalunya (segona República) - Unitat de catalogació 6865. Títol: Comitè d'Apropiacions. Expedients de confiscació, adjudicació i reclamació de béns confiscats del Segrià: Aitona, els Alamús, Albatàrrec, Alcarràs, Alguaire, Almacelles, Almatret, Almenar, Artesa de Lleida, Aspa. Data(es): 1936 / 1938. Descripció de la imatge: Imatge 57 / 192.

⁴¹ AML, Fons Municipal, Expedient de traspàs de propietat del panteó núm. 19 del cementiri a favor d'Adela Gregoria Hidalgo Soriano, Comtessa de Torregrossa, expedient 481/1941, reg. 3468.

⁴² Registre Civil de Lleida, vol. defuncions 145, fol. 81, número 380, secció 3a.

⁴³ Registre Civil de Lleida, vol. defuncions 99, fol. 150, secció 3a.

⁴⁴ És un tema complex que no està prou aclarit als llibres de cementiri de La Paeria de Lleida.

Però si el panteó núm. 19 era propietat de la família Nuet, per què i com havia pogut estar cedit a les Germanes de Sant Josep? Com ja hem vist més amunt, al seu testament el primer Comte de Torregrossa va llegar totes les finques rústiques i urbanes de Lleida al seu nebot Enric Nuet Montestruc, entre elles, per tant, el panteó de Lleida. Per la seva prematura mort, l'any 1910, les finques lleidatanes i el panteó van anar a parar al seu pare i en morir el seu pare van anar a parar a la seva mare, la Laura Montestruc, qui, per testament, va llegar el panteó núm. 19 a les Monges de Sant Josep de Lleida.⁴⁵ Finalment l'Adela Hidalgo va poder solucionar el seu problema adquirint dos nínxols per a les monges de Sant Josep i aquestes van renunciar en favor seu als drets del panteó, el qual va passar a la seva propietat.

Un cop l'Adela Soriano ja tenia resolt el tema de la propietat del panteó, a primers de 1943 va encarregar el projecte de reconstrucció⁴⁶ del panteó núm. 19 a l'arquitecte basc José Maria Muñoz Baroja. El cost va ser de trenta mil pessetes. Està fet de formigó i de pedra de Deba (Guipúscoa) i és capaç per a deu enterraments subterranis.⁴⁷

LA MORT I EL TESTAMENT DE LA SEGONA COMTESSA DE TORREGROSSA

El 31 de maig de 1947, la segona Comtessa de Torregrossa va traslladar el seu marit al panteó reconstruït.⁴⁸ El 27 de febrer de 1961 hi era enterrada⁴⁹ ella, després de traslladar el seu cos des de Donostia, on havia mort⁵⁰ el dia abans a causa d'una asistòlia per trombosi coronària a l'edat de 80 anys.

Al testament⁵¹ la segona comtessa deixava a la seva cuinera, Maria Gòdia Companys, una casa a Alcarràs i una pensió vitalícia de cinc pessetes diàries. A la seva criada Blanca González li deixava una altra pensió de cinc pessetes diàries. Al matrimoni Isidro Conde i Lucía Amiano, que també eren al seu servei, els deixava cinc mil pessetes. A la seva germana Irene li deixava cinquanta mil pessetes. Deixava quinze mil pessetes al col·legi de San José de Lekeitio. La resta de béns, drets i accions eren per a Carlos Salinas de Gaminde,

qui esdevenia hereu en usdefruit vitalici, o per a la seva mare en cas de mort. En cas de mort sense descendència de qui tenia l'usdefruit, l'hereu del romanent dels béns en ple domini esdevenia la Junta de Beneficència Pública de Lleida. A la clàusula novena recomanava molt expressament als seus hereus que tinguessin cura que el panteó familiar de Lleida estigués sempre en bon estat. (Fig. 5).

Fig. 5. Adela Hidalgo Soriano, segona comtessa de Torregrossa / Arxiu: Manu Urgatetxea

FALSOS COMTES

L'any 1961, amb la mort sense descendència de l'Adela Hidalgo, el títol de Comte de Torregrossa restava vacant. Uns quants anys abans de la seva mort, però, Lluís Soler Llopis, que es titulava Marquès de Montesacro, ja havia iniciat tràmits per sol·licitar el títol de Comte de Torregrossa. Els tràmits van ser gestionats en representació seva per Enrique de Génova i Bouyosse-Montmorency, que es titulava Marquès de la Puerta i Conde de Cartagena i estava domiciliat en una entitat del carrer Balmes de Barcelona que s'autodefinia com a *Archivo Nobiliario Madrid-Barcelona / Director S. Marqués de la Puerta*. Es presentava la documentació primer a l'*Excelentísima Diputación de la Grandeza de España* i després al Ministeri de Justícia. S'al·legava que Lluís Soler Llopis, Marquès de Montesacro, era *tercer nieto primogénito de la única hermana del padre del primer Conde de Torregrossa*. Finalment, l'any 1965 el Consell d'Estat no va rehabilitar el títol de Comte de Torregrossa per al demandant.⁵²

⁴⁵ AML, Fons Municipal, expedient 481/1941, reg. 3468.

⁴⁶ AML, Fons Municipal, Sol·licitud de permís per a (re)construir el panteó núm. 19, al departament de Sant Anastasi del cementiri de Lleida, propietat dels Comtes de Torregrossa, expedient 716/1943, reg. 3471.

⁴⁷ Actualment al panteó hi ha enterrats l'Antònia Nuet (filla del Casimir), Casimir Nuet Minguell (pare del segon comte), Eloísa de Gaminde i de Gaminde i Jaume Nuet Minguell (els primers Comtes de Torregrossa), Jaume Nuet Ribé i Adela Hidalgo Soriano (segons Comtes de Torregrossa), Rosario Gaminde Torres (madrasta del segon comte) i la monja Josefa Escudero Ongay (tot i que sobre aquesta monja tenim dubtes i segons alguns indicis podria estar enterrada en un nínxol de la congregació religiosa).

⁴⁸ AML, Fons Municipal, expedient 481/1941, reg. 3468.

⁴⁹ AML, Fons Municipal, Llibre de registre de defuncions, any 1961, reg. 17588, núm. 109.

⁵⁰ Registre Civil de Donostia, vol. defuncions 146, p. 539, secció 3a.

⁵¹ Arxiu personal de Manu Urgatetxea, País Basc.

⁵² Documentació que consta a l'Arxiu del Ministeri de Justícia referent a la successió del títol de Comte de Torregrossa.

Tot i que no té res a veure amb el comtat de Torregrossa, curiosament uns anys després el nom de Torregrossa es veié altra vegada immers en processos de falsificació de títols nobiliaris en l'atorgament del *marquesado de Torregrossa*⁵³ a Maria Luisa Serrano Entrambasaguas (ECHEVARRÍA 1985). (Fig. 6)

Fig. 6. Panteó dels Comtes de Torregrossa al cementiri de Lleida / Arxiu: Vicent Lladonosa.

CARLOS SALINAS DE GAMINDE

Descendent per branca materna d'un germà per part de pare de l'Eloïsa de Gaminde y de Gaminde, primera Comtessa de Torregrossa, Carlos Salinas de Gaminde es va convertir en l'hereu en usdefruit del testament de la darrera Comtessa de Torregrossa i finalment en l'executor de les darreres voluntats de la segona comtessa.

Carlos Salinas va estar sempre molt vinculat amb Alcarràs. El 25 d'agost de 1939 es va casar⁵⁴ amb la Laura Estela Siscart i durant uns anys en va ser alcalde.

L'any 1993 Carlos Salinas va fer donació de cinc quadres⁵⁵ de la família, obra dels pintors Manuel Villegas Brieva i de L. Trias, al Patronat del Museu Morera. Per complir amb el llegat de la segona comtessa, l'any 2002 Carlos Salinas va renunciar a l'usdefruit de la Villa Torregrossa de Donostia a favor de l'Ajuntament de Lleida, qui el va vendre per 1.023.000 euros, perquè, segons paraules de la tinent d'alcalde i responsable de l'àrea social de la Paeria, Maria Burgués, revertissin en un projecte social que s'havia de consensuar entre les tres parts que integraven l'antiga beneficència lleidatana: Paeria, Bisbat i Audiència Provincial.⁵⁶ Segons una informació publicada al portal de la Paeria, Lleida Marxa,⁵⁷ els diners del llegat de la comtessa havien de ser destinats íntegrament a executar la Primera fase del Centre de Dia d'Atenció a Persones sense Sostre, que s'havia d'ubicar a l'antic espai que ocupava el mercat de Santa Teresa. A l'agost del mateix any, pocs mesos després de publicar aquesta notícia, a Donostia era enderrocada Villa Torregrossa (GARCÍA-VELILLA 2015). L'any 2016⁵⁸ el Consorci per a la Gestió del Servei d'Acolliment a Persones sense Llar de Lleida, integrat per la Paeria, el Bisbat, Arrels i Càritas, preveia canviar el projecte, previst inicialment a l'antic mercat de Santa Teresa, i traslladar-lo a l'antiga residència del Pare Coll i destinar els diners de la venda de la Villa Torregrossa a aquesta nova ubicació.

Carlos Salinas de Gaminde va ser el darrer habitant de la casa de l'Hereu,⁵⁹ casa pairal dels Nuet a Alcarràs, i el 27 de juny de 2009 hi moria als 98 anys. No deixava descendència. La seva defunció representava la total extinció dels Comtes de Torregrossa. Les actuals escoles de primària d'Alcarràs duen el seu nom.

La propietat de ca l'Hereu és actualment motiu de litigis⁶⁰ entre l'ajuntament d'Alcarràs i la Paeria de Lleida. L'ajuntament d'Alcarràs al·lega que la Generalitat és la legítima hereva i li demana que en reclami el llegat per posteriorment cedir-lo-hi per destinar-lo a equipaments públics. Per la seva banda, l'ajuntament lleidatà considera que ca l'Hereu li pertany en

⁵³ El *marquesado de Torregrossa* fou atorgat a Bartolomé Ramírez de Arellano Toledo l'any 1681 com a títol de Castella (FERNÁNDEZ-MOTA 1984: 393).

⁵⁴ Registre Civil de Lleida, Matrimonis, vol. 69, fol. 228 i 229, secció 2a.

⁵⁵ Els quadres retraten diferents personatges de la família: Jaume Nuet Minguell i Eloïsa de Gaminde y de Gaminde (primers Comtes de Torregrossa), Antònia Minguell Bellet (mare del primer comte), Antònia Nuet Ribé (filla del Casimir Nuet Minguell) i Josep Antoni Nuet Minguell (germà del primer comte). Cal dir que aquest darrer quadre no retrata el segon Comte de Torregrossa, que era Jaume Nuet Ribé, sinó un oncle seu.

⁵⁶ Article de Josep Tort publicat al *Diari Avui*, 10 de maig de 2007, p. 36.

⁵⁷ Portal *Lleida Marxa*, La Paeria (Ajuntament de Lleida), editat el 9 d'abril de 2015. Consultat el 3 de setembre de 2017. En línia: <http://benestarsocial.paeria.cat/serveispecialitzats/inclusio/noticies/la-paeria-rehabilitara-un-equipament-alternatiu-a-l2019antic-mercat-de-santa-teresa-com-a-centre-de-dia-per-a-persones-sense-llar>.

⁵⁸ *La Mañana*, 5 de novembre de 2016, i *Segre*, 5 de novembre de 2016.

⁵⁹ Ca l'Hereu esdevingué la casa pairal dels Nuet a partir del testament de Josep Gòdia París, que feu Josep Nuet Blanch hereu universal d'aquesta casa d'Alcarràs i d'altres importants béns i propietats, tal com consta a l'Arxiu Històric de Lleida (Notari Marià Hostalrich Soler, vol. 682, fols. 295-298). Josep Nuet Blanch era el padrí del segon Comte de Torregrossa.

⁶⁰ *Segre*, 9 de novembre de 2017.

compliment de la voluntat del testament de l'Adela Hidalgo. Malauradament no s'ha complert la clàusula novena del seu testament i el panteó dels Comtes de Torregrossa està avui en un estat deplorable.⁶¹ Curiosament cal Farrer de Torregros-

sa,⁶² la casa pairal on va néixer el primer comte, va ser deixada en herència a Càritas de Saragossa per les nebodes de Laura Montestruc Rubio, esposa de l'Enric Nuet Minguell (germà del primer comte).

BIBLIOGRAFIA

DUO (2000): Gonzalo Duo, «El arranque de Prim», *Bidebarrieta: revista de humanidades y ciencias sociales de Bilbao*, 8, p. 307-313.

ECHIVARRÍA (1985): Juan José Echevarría, «Un ex funcionario y un aristócrata, presuntos implicados en las falsificaciones nobiliarias», *El País*, 12-6-1985. [Consulta: 3 setembre 2017]. En línia: https://elpais.com/diario/1985/06/12/espana/487375216_850215.html.

FERNÁNDEZ BARBADILLO (2011): Pedro Fernández Barbadillo, «Un caserón vasco para acoger a los Habsburgo», *Libertad Digital*, 20-7-2011. [Consulta: 31 agost 2017]. En línia: <http://www.libertaddigital.com/opinion/historia/un-caseron-vasco-para-acoger-a-los-habsburgo-1276239239.html>.

FERNÁNDEZ-MOTA (1984): María Teresa Fernández-Mota, *Relación de títulos nobiliarios vacantes y principales documentos que contiene cada expediente que, de las mismas, se conserva en el archivo del Ministerio de Justicia*, Madrid, Instituto Salazar y Castro (C.S.I.C.) – Hidalgo, 1984².

GARCÍA-VELILLA (2015): Rafael García-Velilla, «Las pérdidas patrimoniales de los últimos años/ Villa Torregrosa, demolida en agosto de 2015», *San Sebastián / Patrimonio Cultural* (blog de l'Associació en Defensa del Patrimoni Cultural de San Sebastián). [Consulta: 2 setembre 2017]. En línia: <http://sansebastinpatrimoniocultural.blogspot.com.es/p/las-perdidas-patrimoniales-de-los.html>.

GURPEGUI (2007): Mikel G. Gurpegi, «El arquitecto amigo de Usandizaga 1912», *El Diario Vasco*, 6-3-2007. [Consulta: 2-9-2017]. En línia: <http://sansebastinpatrimoniocultural.blogspot.com.es/p/las-perdidas-patrimoniales-de-los.html>.

LARA MARTÍNEZ (2006): María Lara Martínez i Laura Lara Martínez, 1833-1843: *La configuración del Régimen Liberal a través de sus protagonistas*, Madrid, Liceus.

LLADONOSA (1991): Josep Lladonosa, *Història de Lleida*, vol. IV, Lleida, Dilagro edicions.

LLADONOSA et al. (2003): Manuel Lladonosa, Antoni Jové i Enric Vicedo, *Història de Lleida*, vol. VII (Segle XIX), Lleida, Pagès editors.

LLADONOSA (2010-2011): Vicent Lladonosa, *Els comtes de Torregrossa*, 4 vols. de la col·lecció *Petites Històries de Torregrossa* (núms. 27, 28, 29 i 30), Torregrossa, autoedició de l'autor.

LLADONOSA (2017): Vicent Lladonosa, *La decadència del comtat de Torregrossa*, Torregrossa, autoedició de l'autor.

PAN-MONTOJO (2007): Juan Pan-Montojo (ed.), *Poderes privados y recursos públicos* (*Revista Ayer*, núm. 66), Madrid, Marcial Pons Ediciones de Historia.

⁶¹ En una visita al cementiri de Lleida a primers de novembre de 2017, els autors d'aquest article van poder comprovar l'estat llastimós del panteó dels comtes de Torregrossa. L'encadenat que envoltava el panteó i les quatre argolles adossades a la llosa havien desaparegut. Totes les plaques de marbre del nínxol estaven brutes. El terra era ple d'herbes i la canonada de comunicació estava fora de lloc. Fins i tot al terra hi vam trobar un colom mort segurament de la pena que li feia veure l'estat del panteó.

⁶² D'aquest fet no en tenim constància documental i ho sabem per fonts orals.